

Biblioteca de Catalunya
Secció de Manuscrits

Fons Ramon Turró
Presentació i inventari

Manuscrits 5027, 5028, 5029 i 5030

Barcelona
2010

Liminars

Cerques al document

Cerca automàtica. Per a la cerca de paraules concretes cal obrir la finestra de consulta. Cliqueu els binocles o els desplegable "edit" més "search", formuleu la petició i apareixerà una llista amb els diferents punts del document satisfactoris, que al clicar un per un recuperarà el text en el document.

Sumari digital. Per facilitar l'accés a capítols concrets s'ha creat un "sumari digital" del document que podeu trobar obrint la pestanya lateral esquerra "Bookmarks" i des d'allà podeu transitar pel document més àgilment.

Bibliografia

Digitals

Josep M. Camarasa i Castillo, [Ramon Turró, un modernista al laboratori. Conferència pronunciada davant el Ple per Josep M. Camarasa i Castillo el dia 5 de febrer de 1996](#)

Historial

2010, gener: segona versió

1998, setembre: primera versió

Presentació del fons Ramon Turró

1. IDENTIFICACIÓ

LOCALITZACIÓ

CAT. Barcelona, Biblioteca de Catalunya. Manuscrits 5027, 5028, 5029 i 5030

TÍTOL

Fons de Ramon Turró

DATES

1908 -1926 (gruix 1912-1923)

VOLUM I SUPORT

1 capsa, que ocupa 0,12 metres

2. CONTEXT

NOTÍCIA BIOGRÀFICA

Ramon Turró i Darder (Malgrat de Mar, 1854-Barcelona, 1926) , metge, biòleg i filòsof, inicià els estudis de medicina el 1871, que abandonà al cap de tres anys, en traslladar-se a Madrid, on exercí el periodisme. Col.laborà en la redacció de la revista *El Progreso*, i en altres revistes mèdiques com *Independencia médica* , *Revista de Medicina y Cirugía*, i *El siglo médico*. Retornà a Barcelona l'any 1884 i treballà al laboratori annex a la càtedra de Patologia general regida per el Dr. August Pi i Sunyer, amb el qual publicà diversos estudis sobre immunologia, com *Mecanismo fisiológico de la inmunidad natural*. L'any 1887 ingressà al Laboratori Microbiològic Municipal, del qual fou nomenat director l'any 1906. Començà a interessar-se per temes de psicologia a partir de 1908. Fou l'introduïdor a l'estat espanyol del mètode experimental de Claude Bernard, i se'l considera el pare de la psicologia experimental al nostre país. Entre les seves obres filosòfiques destaquen: *Els orígens del coneixement: la fam*, *Els orígens de la representació de l'espai tàctil* i *Filosofia crítica*.

Ramon Turró destacà igualment per la seva relació amb Verdaguer, amb qui mantingué una estreta relació i de qui fou metge i marmessor testamentari. Membre de l'IEC des de 1911, formà part del comitè que aprovà les Normes ortogràfiques del 1913; fou igualment membre fundador de la Societat de Biologia de Barcelona, la qual presidí de l'any 1920 al 1924.

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA I INGRÉS

La correspondència de Ramon Turró fou adquirida, el 1993 al sr. Enric Danti Mira, descendent de la filla adoptiva de Ramon Turró, Ana Canet de Dantí; l'any següent li fou adquirida la documentació personal, juntament amb tres opuscles del científic.

3. CONTINGUT I ESTRUCTURA

ABAST I CONTINGUT

Es tracta d'un fons privat fragmentari, de tipus personal, que recull documentació generada i rebuda per Ramon Turró i pels seus familiars. Inclou documentació personal, correspondència, alguns escrits de Ramon Turró i alguna documentació sobre la seva figura.

La part més important del conjunt és la correspondència, que recull les cartes rebudes per Turró entre els anys 1908 i 1926, predominantment la del període 1912-1923; tot i no ser gaire voluminosa -un centenar de cartes d'un total de 78 corresponents-, ofereix una mostra del que haurien estat les seves relacions professionals especialment en el període 1912-1923. Dins el conjunt de cartes destaquen les del Dr. Marañón, Gustavo Pittaluga, August Pi i Sunyer, i Miguel de Unamuno; la correspondència creuada amb aquest últim ha estat publicada a la revista *Azafea*, l'any 1990. També es troben entre la correspondència cartes relacionades amb les gestions fetes per a la traducció d'alguna de les seves obres. És particularment interessant per a l'estudi de l'obra de Ramon Turró i de la seva biografia.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació ha estat organitzada a la Secció de Manuscrits segons l'esquema següent:

1. Documentació personal i familiar (**ms. 5027**)
2. Escrits(**ms. 5028**)
3. Correspondència (**ms. 5029**)
4. Documentació sobre Ramon Turró (**ms. 5030**)

Per tal de facilitar la localització de les cartes, s'han elaborat dos índexs. El primer, l'índex alfabètic de noms correspon a l'ordre en què es conserven les cartes, i inclou la llista dels remitents de les cartes amb la indicació del nombre de cartes i dates. El segon llistat, l'índex cronològic, inclou la relació de totes les cartes per ordre cronològic, amb la data completa, lloc i nom del remitent.

4. CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

ACCÉS

Consulta a la sala de Reserva; contacteu amb els bibliotecaris.

REPRODUCCIÓ

Està subjecta a les normes generals de reproducció de documentació de la BC. Cal tenir en compte, en cada cas, les condicions de conservació

LLENGUA I ESCRIPTURA

Documentació escrita majoritàriament en català i en castellà

CARACTERÍSTIQUES FÍSiques

El conjunt de la documentació, en general, es troba en bon estat de conservació

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

Inventari de la correspondència realitzat per Roser Insenser i Montse Molina, descripció del fons per Anna Gudayol.

5. DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

FONS I DOCUMENTS RELACIONATS

Altra documentació sobre Ramon Turró al fons de Leandre Cervera de la BC.

BIBLIOGRAFIA

La correspondència creuada amb Miguel de Unamuno ha estat publicada per Laureano Robles Carcedo, "Epistolario Unamuno-Dr. Turró", *Azafra: estudios de historia de la filosofía hispánica* 3(1990), p. 223-257.

[Digitals](#)

Inventari de la documentació de Ramon Turró

La part més extensa de l'inventari és la correspondència (Manuscrit 5029). La resta del fons recull documentació personal (Manuscrit 5027), autògrafs (Manuscrit 5028) i documents sobre Turró (Manuscrit 5030).

Manuscrit 5027

RAMON TURRÓ. Documentació personal. 1917-1926.

1. Junta Provincial de Sanidad de Barcelona, convocatoria de reunió. 3 d'abril de 1917.
 2. Llistat de manuscrits de Verdaguer en poder de Ramon Turró. [1908?]
1 f.
 3. Declaració de S. Mundó Turró, nebot de Ramon Turró, en el qual testifica a favor del seu oncle, 18 de setembre de 1921
1 f.
 4. Llibre de visites de Ramon Turró, malalt. Maig-5 de juny de 1926.
12 f.
- Acta de defunció de Ramon Turró. 5 de juny de 1926.

Manuscrit 5028

Ramon Turró. Escrits. 1917.

1. Esborrany de *Epidemias y endemias tíficas*, discurs de Ramon Turró en la sessió inaugural de 1917 de la Academia del Cuerpo Médico Municipal
f. 132-138, 153.
2. Escrit fragmentari de la ressenya d'un congrès de bacteriologia
f. 8, 11-15.
3. Informe sobre les Aigües Better signat per Ramon Turró
1 f.
4. Notes
1 f.

Manuscrit 5029

Correspondència de Ramon Turró. 1908-1926.
Ordenada per ordre alfabètic de noms dels signants

A

5029/1

ALBA, SANTIAGO STUART FITZ-JAMES Y FALCÓ, DUQUE DE
Madrid, 1916

Carta

Enviada com a president del "Comité de aproximación franco-español"

ANGLADA I CAMARASA, Hermenegild. V.: Varis

5029/2

ASOCIACIÓN ESPAÑOLA PARA EL PROGRESO DE LAS CIENCIAS (Madrid)
Madrid, 1917

Carta, signada pel secretari general, Ricardo García Merced

5029/3

ARNAIZ, Marcelino, O.S.A.

El Escorial, 1919

Carta

Amb capçalera "Real Colegio de Estudios superiores de Maria Cristina (rectorado)"

AUDET, A[ndrés]. V.: Varis

B

BADGER, Richard G., v. DALMAU I MATAS, Manuel

5029/4

BELLIDO GONZÁLEZ, Jesús

Sahugo (Salamanca), 1919

Carta

5029/5

BELLO, Francisco

Madrid, 1915, 1922

2 cartes

BLAY, Miquel. V.: Varis

BORRELL I NICOLAU, Joan. V.: Varis

5029/6

[BOURDIN, B.]

Rennes, 1913

Carta

C

CABOT, Emili. V.: Varis

5029/7

CANYAMERES I CASAMADA, Ferran

Terrassa, 1925

Carta

5029/8

CARULLA I MARGENAT, Valentí, marquès de

1919, 1922

2 cartes

Com a Rector de la Universitat de Barcelona; la carta datada el 14.12.1922, adjunta una altre de la mateixa data, de Valentí Carulla a August Pi i Sunyer.

5029/9

CASARES Y GIL, José

Madrid, 1913

Carta

CATALÀ, Antoni. V.: Varis

5029/10

CONGRÉS DES MÉDECINS VÉTÉRINAIRES RUSSES (3r : 1913: Kharkov, Ucraïna)

Khàrkov (Ucraïna), 1913

Carta circular

5029/11

CORTEZO Y PRIETO, Carlos M^a.

Madrid, 1918

Carta

D

5029/12

DALMAU I MATAS, Manuel

Boston, Barcelona, 1916-1918 i s.d.

6 cartes

Deixeble de Turró, gestionà la traducció a l'anglès de *Fermentos defensivos...*

Inclou:

BADGER, Richard G.

Boston, 1917

Carta adreçada a Brenton R. Lutz

Editor, propietari de The Gorham Press de Boston. Carta dirigida a R. Lutz traductor de l'obra de Turró *Fermentos defensivos...*(Cf. cartes de Dalmau a Turró any 1917).

5029/13
DELFINO, Víctor
Buenos Aires, 1918
Carta

5029/14
DUMAS, Georges (1866-1946).
Paris, post 1918.
Carta

E

5029/15
ESTABLE, Clemente
Madrid, 1922
Carta
Clemente Estable (1894-1976), uruguaià, col·laborador de Santiago Ramon y Cajal

G

5029/16
GAUVEN, Joseph
Barcelona, s.d.
Carta

5029/17
GIMÉNEZ FRAUD, Alberto
1917
Carta
Signa com a president de la Residencia de Estudiantes de Madrid.

5029/18
GINER DE LOS RÍOS, Francisco
Barcelona, abans de 1913
Carta

5029/19
GLEY, Eugène
Paris, 1914
Carta

Inclou:
GLEY, A.
Paris, 1918

Carta dirigida a Mademoiselle Anita (Ana Canet, neboda de Ramon Turró, que seria la seva hereva)

5029/20

GONZÁLEZ REVIRIEGO, Leandro
Segovia, Madrid, 1921 i s.d.
3 cartes

5029/21

GORDÓN ORDÁS, FÉLIX
Madrid, 1915
Telegrama

K

KONNIZKY, Mag. R. V.: Congrès de Metges Veterinaris a Rússia

L

5029/22

LABURU, José Antonio de
Oña(Burgos), 1917, 1921, 1926
3 cartes

LAFORA, Gonzalo R., v. RODRÍGUEZ LAFORA, Gonzalo

5029/23

LECHA MARZO, Antonio
Valladolid, 1917
Carta

5029/24

LERROUX GARCÍA, Alejandro
Madrid, 1924
Carta

5029/25

LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
Paris, [1913?]
Carta

5029/26

LIZÁRRAGA, Eduardo Sanz y Escartín, Conde de
Madrid, 1924
Carta
Signa com a president de l'Institut de Reformas Sociales

LLIMONA, Josep. V.: Varis

5029/27

LÓPEZ Y LÓPEZ, Cayetano

Barcelona, 1919

Carta; signa amb P. Martí (Pablo Martí Freixas)

LUTZ, R. V: Badger, Richard G.

M

5029/28

MARAÑÓN Y POSADILLO, Gregorio

Solanes (Santander), Madrid, San Sebastián [1917-8?], [1919], 1920,

1921, 1923, [1925]

11 cartes i 2 telegrames

MARIAL, Juli. V.: Varis

MARÍN, Martín. V: Varis

MARTÍ I FREIXAS, Pablo v: López y López, Cayetano

5029/29

MAYORAL CARPINTERO, Pedro

Madrid, 1916

Carta

Bibl.: Julio González Iglesias, "Memoria iconográfica de Dn Pedro Mayoral Carpintero" Gaceta dental 208 (noviembre 2009), p. 74-97

5029/30

MIRÓ, Gabriel

1917

Carta

MOLES, Joan. V: Varis

O

5029/31

OSSORIO Y GALLARDO, Ángel

Madrid, 1913

Carta

P

5029/32

PENJON, Auguste
Douai, 1913
Carta

PI I SUNYER, August. V.t.: Carulla i Margenat, Valentí

5029/33

PI I SUNYER, August
Font Romeu, [1912?] i 1925.
2 cartes i un retall de premsa.

5029/34

PITTALUGA FATORRINI, Gustavo
Torí, Madrid, Barcelona, 1908, [1914?], 1919, 1923, i s.d.
6 cartes

PLANAS, Antonio. V.: Varis

PLANAS, Manel. V.: Varis

POMPIDOR. V.: Varis

5029/35

POUS I PAGÈS, Josep
Barcelona, Sant Pol, 1913, 1916
3 cartes

5029/36

PUJIULA I DILMÉ, Jaume
1916
Carta

R

RAHOLA, Pere. V.: Varis

5029/37

RAINOULS, Louis
París, 1913
2 cartes, inclou esborrany de la contesta de Turró

RAMONEDA. V.: Varis

5029/38

REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA I CIRURGIA DE BARCELONA

Barcelona, 1921

1 convocatòria

5029/39

RODRÍGUEZ CARRACIDO, José

Madrid, 1913, 1918, 1923

3 cartes

5029/40

RODRÍGUEZ LAFORA, Gonzalo

Madrid, 1919

Carta

5029/41

ROVIRA I VIRGILI, Antoni

Tarragona, Barcelona, 1912

3 cartes

RIERA, Alejandro. V.: Varis

RUSIÑOL I PRATS, Albert. V.: Varis

S

5029/42

SEGUÍ, Francisco

Portbou, 1916

Carta

5029/43

SALVAT Y NAVARRO, Antonio

Barcelona, 1920

Carta

5029/44

SCHMIDT, Adolf

Halle, 1912

1 targeta postal

5029/45

SOJO, Francisco de

Barcelona, 1915

Carta

5029/46
SORGI, G.
Roma, 1913
Carta

U

5029/47
UNAMUNO Y JUGO, Miguel de
Salamanca, 1914, 1916, 1917
4 cartes

Inclou:
TURRÓ I DARDER, Ramon.
Sant Fost, 1923
Carta a Miguel de Unamuno

Edició: Publicades a "Epistolario Unamuno - Dr. Turró", introducción, edición y notas de Laureano Robles, dins *Azafea: estudios de historia de la filosofía hispánica*, III, 1990 (Salamanca), p. 223-257

UTRILLO, Miquel. V.: Varis

V

5029/48
VALENTÍ I CAMP, Santiago
Barcelona, 1916
Carta

Amb capçalera de "Editorial Minerva", que publicà l'any 1916 l'obra de Turró *Los orígenes del conocimiento*.

5029/49
VENTOSA I CALVELL, Marian
Barcelona, 1921, 1923
2 cartes
V. t.: Varis

NO IDENTIFICAT

5029/50

No identificat

Madrid, 1913

Carta

Amb capçalera "Senado"

5029/51

No identificat

Paris, 1917

Carta

VARIS

5029/52

Varis

Barcelona, 1918

Menú del restaurant "Maison Dorée",

Amb signatures d'Hermen Anglada-Camarasa, A[ndrés] Audet, Esteve Batlle Ametlió, Miquel Blay, Joan Borrell Nicolau, Emilio [Buanes?], Emilio Cabot, Antonio Català, Josep Llimona, Juli Marial, Martín Marín, Joan Moles, Néstor, [P.] Navarro, Ortiga, Antonio Planas, Pompidor, Pere Rahola, Ramoneda, Alejandro Riera, [Patrici Royo], Albert Rusiñol, Marian Ventosa i Calvell; algunes signatures no identificades

Carta al "venerable germà Ramon"

Barcelona, [190-]

amb capçalera de la "Maison Dorée" de Barcelona i "Hotel Peninsular", de Terrassa; signada per Joan, diputat per Lleida, amb diversos afegitons de Miquel Utrillo, Juli Marial, Manel Planas i Magí.

ÍNDIX CRONOLÒGIC de la correspondència de Ramon Turró

1908.09.26	Torí	Pittaluga Fattorini, Gustavo
1912.06.25	Barcelona	Rovira i Virgili, Antoni
1912.06.28	Halle (Alemanya)	Schmidt, Adolf
1912.08.12	Tarragona	Rovira i Virgili, Antoni
1912.08.20	Barcelona	Rovira i Virgili, Antoni
1912?]		Pi i Sunyer, August ¹
abans 1913	Barcelona	Giner de los Ríos, Francisco
1913.01.14	Barcelona	Pous i Pagès, Josep
1913.08.14	Sant Pol de Mar	Pous i Pagès, Josep
1913.11.19	Paris	Rainouls, Louis
1913.11.29	Madrid	No identificat
1913.12.08	Madrid	Ossorio y Gallardo, Angel
1913.12.14	Madrid	Rodríguez Carracido, José
1913.12.16	Rennes	No identificat
1913.12.18-31	Khàrkov (Ucraïna)	Congrés de Metges Veterinaris Russos
1913.12.19	Madrid	Casares y Gil, José
1913.12.20	Roma	Sorgi, G.
1913.12.25	Douai	Penjon, Auguste
1913.12.27	Paris	Rainouls, Louis
1913?] ²	Paris	Librairie Félix Alcan
1914?].04.19	Madrid	Pittaluga Fattorini, Gustavo
1914?].04.29	Madrid	Pittaluga Fattorini, Gustavo
1914.11.29	Paris	Gley, E.
1914.12.22	Salamanca	Unamuno y Jugo, Miguel de
1915.06.21	Madrid	Gordon ³
1915.08.17		Bello, Francisco
1915.08.29	Barcelona	Sojo, Francisco de
1916.07.07	Barcelona	Pous i Pagès, Josep
1916.07.29	Barcelona	Valentí i Camp, Santiago
1916.08.25	Portbou	Seguí, Francisco
1916.11.07	Salamanca	Unamuno y Jugo, Miguel de
1916.11.14	Salamanca	Unamuno y Jugo, Miguel de ⁴
1916.12.03	Madrid	Alba
1916.12.04	Barcelona	Pujiula i Dilmé, Jaume
1916.12.17	Boston	Dalmau i Matas, Manuel
1916.12.30	Madrid	Mayoral, P.

¹ Adjunta l'article "L'obra del Dr. Turró a l'estranger", *El poble Català*, 29 de desembre [1912?].

² La carta fa referència a la publicació d'una obra de Turró segurament es tracta de *Les origines de la connaissance*, que Alcan publicà l'any 1914.

³ Telegrama

⁴ Adjunta transcripció.

1917.01.04	Boston	Dalmau i Matas, Manuel
1917.01.22	Valladolid	Lecha Marzo, Antonio
1917.01.22	Paris	No identificat
1917.03.27	Salamanca	Unamuno y Jugo, Miguel de ⁵
1917.04.04	Madrid	Asociación Española para el Progreso de las Ciencias
1917.04.10	Boston	Dalmau i Matas, Manuel ⁶
1917.04.18	Oña	Laburu, José Antonio de
1917.04.23	Boston	Dalmau i Matas, Manuel
1917.06.05	Madrid	Giménez, Alberto
1917.06.22		Miró, Gabriel
1917.12.12	Boston	Badger, Richard G. ⁷
[1917-18?] ⁸	Solanes	Marañón y Posadillo, Gregorio
1918.01.18		Gley, A. ⁹
1918.02.04	Madrid	Cortejo, C. Ma.
1918.02.10	Buenos Aires	Delfino, Víctor
1918.06.14	Barcelona	Varis ¹⁰
[1918.06.14]	Barcelona	Varis ¹¹
1918.08.01	Barcelona	Dalmau i Matas, Manuel
1918.09.23	Madrid	Rodríguez Carracido, José
1919.08.28	Barcelona	López, C. i P. Martí ¹²
1919.10.28	Barcelona	Carulla i Margenat, Valentí
1919.11.02	El Escorial	Real Colegio de Estudios Superiores de María Cristina
1919.11.17	Madrid	Lafora, Gonzalo R.
1919.12.10	Sahugo (Salamanca)	Bellido González, Jesús
1919.12.30	Madrid	Pittaluga Fattorini, Gustavo

⁵ Adjunta transcripció.

⁶ Són tres fulls.

⁷ Dirigida a Brenton R. Lutz, traductor de l'obra de Turró *Fermentos defensivos...*

⁸ Datació aproximada basada en el comentari de Marañón sobre l'difusió de *Fermentos defensivos...* (cf. amb la carta de Dalmau 1917).

⁹ Carta dirigida a Mademoiselle Anita [neboda de Ramon Turró]

¹⁰ Menu del Cafè Restaurant Maison Dorée signat per Antoni Català, Josep Llimona, Martin Marin, Hermenegild Anglada i Camarasa, Joan Borrell i Nicolau, Emili Cabot, Miquel Blay, Albert Rusiñol i Prats, Juli Marial, Pere Rahola, Marian Ventosa i Calvell, Alejandro Rura i altres.

¹¹ Escriuen Joan (diputat de Lleida), M. Utrillo i Manel Planas.

¹² Són tres fulls.

[1919] ¹³	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio
1920.01.01	Barcelona	Salvat y Navarro, Antonio
1920.07	San Sebastián	Marañón y Posadillo, Gregorio
1921.01.17	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio
1921.05.06	Barcelona	Real Academia de Medicina y Cirugia
1921.05.22	Oña	Laburu, José Antonio de
1921.08.30	Barcelona	Ventosa i Calvell, Marian
1921.10.02	Segovia	González Reviriego, Leandro
1921.12.31	Madrid	González Reviriego, Leandro ¹⁴
1922.03.12	Madrid	Estable, Clemente
1922.03.17	Madrid	Bello, Francisco ¹⁵
1922.12.14	Barcelona	Carulla i Margenat, Valentí ¹⁶
1923?	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio
[1923]	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio
[1923]	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio ¹⁷
1923.06.17	Sant Fost	de Ramon Turró a Miguel de Unamuno
1923.06.21	Madrid	Rodríguez Carracido, José
1923.06.30	Barcelona	Ventosa i Calvell, Marian
1923.08.27	Barcelona	Pittaluga Fattorini, Gustavo
1924.06.10	Madrid	Lizárraga, Conde de
1924.09.08	Madrid	Lerroux García, Alejandro
1925.02.12	Terrassa	Canyameres i Casamada, Ferran
1925.08.29	Font Romeu	Pi i Sunyer, August
1926.05.17	Oña	Laburu, José A. de
? .11.26	Madrid	Pittaluga Fattorini, Gustavo
s.d.	Barcelona	Dalmau i Matas, Manuel
s.d.	Paris	Dumas, G.
s.d.		Gauven, Joseph
s.d.	Segovia	González Reviriego, Leandro ¹⁸
s.d.	Madrid	Marañón y Posadillo, Gregorio (5 cartes)

¹³Datada segons una referència a la obra pòstuma de Gómez Ocaña, mort l'any 1919.

¹⁴Són tres fulls.

¹⁵Són dos fulls.

¹⁶Adjunta altre carta amb la mateixa data de Valentí Carulla a August Pi i Sunyer..

¹⁷Són dos telegrams.

¹⁸Són quatre fulls.

Manuscrit 5030

Escrits sobre Ramon Turró. [ca. 1913-1926].

1. [Autor no identificat]. “La personalidad científica de R. Turró”.
3 f. Text mecanografiats.
2. Articles sobre l’obra de Ramon Turró publicats a premsa espanyola i francesa. 1913, 1914, 1918 i 1926.
13 retalls de diari